

Катерина Валеріївна Рудніцька,

викладач кафедри іноземних мов Хмельницького національного університету

ФУНКЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Актуалізована проблема формування професійної мовної компетентності фахівців економічного профілю відповідно до соціально-економічних трансформацій господарської системи. Здійснено аналіз поглядів сучасних педагогів, психологів та економістів на особливості формування мовної компетентності фахівців економічного профілю. Визначено особливості педагогічного інструментарію формування професійної мовної компетентності фахівців економічного профілю. На основі аналізу змісту професійної підготовки визначено основні завдання професійної освіти щодо формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю.

Ключові слова: мовна компетентність, фахівці економічного профілю.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вища професійна освіта є одним із важливих чинників формування професійної мовної компетентності фахівців економічного профілю. Від змісту та характеру професійної освіти залежить процес формування і підвищення рівня професійної мовної компетентності майбутніх фахівців, що актуалізує проблему визначення функцій професійної освіти у формуванні професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю. На думку А. Коржуєва, необхідність модернізації сучасної вищої освіти зумовлено суперечностями між соціальним замовленням на підготовку конкурентоздатного фахівця та його реальною підготовкою у вищому навчальному закладі [1].

Отже, актуальним завданням сьогодення є формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю відповідно до соціально-економічних змін господарської системи суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. У сучасних психолого-педагогічних і соціально-економічних дослідженнях значна увага приділяється ролі комунікативних аспектів у професійній діяльності фахівців економічного профілю (Ю. Балашова, М. Вачевський, А. Ліпенцев, Ю. Палеха, В. Шейнов та ін.). Теоретичні засади формування змісту підготовки фахівців економічного профілю відображено у працях М. Вієвської, В. Лугового, Н. Ничкало, О. Пономарьової, О. Романовського та ін.

Водночас результати аналізу науково-педагогічної літератури свідчать, що проблема формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю не осмислена належним чином і не має практичного визначення й обґрунтування.

Метою статті є визначення функцій професійної освіти у формуванні професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Основною метою вищої школи є підготовка професійно грамотного фахівця, що поєднує високі морально-вольові якості з професійною компетентністю. Досягнення цієї мети забезпечується науково-педагогічним складом, який покликаний бути зразком ділової культури, професіоналізму та людяності.

М. Вачевський, В. Мадзігон підкреслюють, що “висока динамічність сучасного ділового світу, зростання потреб сучасного виробництва та підприємницької діяльності, неперервні зміни в технологіях на ринку праці і збуту, формування єдиного інформаційного простору впливають на характер вимог, які висуваються до якості системи безперервної освіти, що в кінцевому підсумку забезпечує відповідний рівень професійних компетентностей випускників навчальних закладів відповідно до конкретних умов трудової діяльності” [2, с. 19–20].

М. Вієвська та Л. Красовська виокремлюють серед компетенцій, які мають забезпечити готовність до життя і праці, “компетенції, що пов’язані з

життям у культурному середовищі, а саме: готовність контролювати вияв расизму, ксенофобії та розвитку клімату нетолерантності, опанувати міжкультурні компетенції – такі, як прийняття розбіжностей, повага до інших і здатність жити з людьми інших культур, мов та релігій” [3, с. 97].

Отже, основною метою виховання у вищій школі є підготовка гармонійно розвиненої, суспільно активної особистості, професійно грамотного фахівця, яка поєднує високі морально-вольові якості з професійною компетентністю. Досягнення цієї мети забезпечується високою якістю навчальної роботи, а також постійним удосконаленням системи виховної роботи. Науково-педагогічний склад покликаний бути зразком ділової культури, професіоналізму і людяності.

На основі аналізу змісту підготовки було визначено основні функції вищої професійної освіти у формуванні професійної мовної компетентності фахівців економічного профілю. У результаті виокремлено низку функцій вищої професійної освіти, визначено їх зміст та особливості реалізації на практиці.

Дидактична функція вищої професійної освіти у формуванні професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю полягає в тому, що вища професійна освіта здатна забезпечити процес засвоєння майбутніми фахівцями необхідного масиву знань.

Л. Кондрашова зазначає, що “інформація, яку вивчають, повинна бути засобом пробудження душі студента. Ціннісною основою освітнього процесу є орієнтація на духовність особистості, її емоційний досвід і потреба в творчому вирішенні інтелектуальних проблем” [4, с. 18].

Реалізація дидактичної функції професійної освіти передбачає посилення ролі гуманітарної та професійно-орієнтовної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю. У зв’язку з цим професійна освіта покликана збагатити інформаційний досвід майбутніх фахівців, допомогти їм в опануванні необхідних способів професійної діяльності і ділового спілкування.

Аналіз наукової літератури дає підстави вважати, що майбутнім фахівцям економічного профілю потрібна інформація, яка б за своїм змістом сприяла реалізації різноманітних аспектів професійної діяльності, зокрема професійної мовної компетентності. Достатньо важливим для майбутніх фахівців економічного профілю є засвоєння таких понять, як: бізнес-етика, соціально-відповідальна поведінка, ділова репутація, корпоративна культура.

Вища професійна освіта має потужний потенціал щодо реалізації завдань професійної мовної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю. Одним із них є послідовне опанування майбутніми фахівцями необхідних інструментів ділової комунікації, що необхідні для успішної професійної діяльності. Створення відповідної інформаційної основи професійної мовної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю може бути забезпечено проектуванням змісту професійно орієнтованих дисциплін. Тому перед вищою школою постає завдання ефективного використання у навчально-виховному процесі різних інформаційних джерел і способів отримання економічної інформації.

Системоутворювальна функція вищої професійної освіти у формуванні професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю відіграє важливу роль. Адже йдеться про розкриття сутності, складових та особливостей вияву професійної мовної компетентності фахівців економічного профілю. Безперечно, у формуванні високого рівня професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю потрібна система впливу, яка б надавала можливість підвищувати рівень економічної культури тих, хто навчається.

А. Шеманов зазначає: “якщо розглядати освіту як процес, в якому формується людина як суб’єкт соціальних та культурних змін, то в ній мають поєднуватись і здатність синтезу наукової об’єктивності та ціннісної особистісної суб’єктивності” [5, с. 9].

М. Вачевський зазначає, що “розвиток професійної компетенції фахівця ґрунтується на загальнолюдських цінностях і принципах науковості,

полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегрованості, єдності навчання та виховання, на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між народами в інтересах людини, родини, суспільства і держави” [6, с. 11].

В. Бутенко підкреслює, що “формування естетичного світогляду молоді сьогодні набуває пріоритетного значення в силу того, що сучасність вимагає підготовки людини, здатної активно освоювати дійсність не за принципами прагматичного, абстрагованого чи відірваного від реальностей ставлення до життя, а на основі його сприймання і розуміння з урахуванням законів краси, гармонії, цілісності” [7, с. 134].

Отже, вища професійна освіта здійснює потужний вплив на світоглядно-ціннісні настанови майбутніх фахівців економічного профілю. При цьому визначальною має стати економічна культура як інтегроване поняття, що об’єднує в собі різноманітні аспекти успішної професійної діяльності економістів, менеджерів, маркетологів та інших фахівців економічного профілю. Необхідною умовою для майбутніх фахівців економічного профілю є отримання досвіду, який розкривав би зміст культури, зокрема, економічної культури як системоутворювального явища.

Організаційно-педагогічна функція вищої професійної освіти у формуванні професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю полягає в тому, що вища професійна освіта має широкі можливості залучення майбутніх фахівців до професійної діяльності, створення професійного мовного середовища, набуття практичного досвіду вирішення складних економічних завдань. Слід зазначити, що процес формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю передбачає використання низки методів, які забезпечують ефективне набуття необхідних знань і навичок щодо ділової комунікації.

Л. Бурдейна пропонує застосовувати такі активні методи навчання, як дискусії, діалоги, ситуації морального вибору, етичного оцінювання та співвіднесення з відповідними моральними нормами, пошуку практичної

роботи, а також різноманітний спектр ігор – сюжетно-рольових, імітаційних, інтерактивних, ділових, комунікативних, позиційних. Формування професійної мовної компетентності забезпечується етичними і соціально-психологічними тренінгами у сфері ділових стосунків [8, с. 12].

На думку О. Заставнюк, заняття з елементами ігрової діяльності допомагає знайомству майбутніх фахівців зі змістом професійної діяльності та створює умови, за яких здійснюється тренінг щодо успішного виконання професійних функцій. Значно підвищують результативність такого заняття завдання, для вирішення яких студенти звертаються до власного досвіду [9, с. 130–131]. Майбутнім фахівцям може бути запропоновано відповідні форми практичної роботи, серед яких – ділові і рольові ігри, імітація нарад, засідань, презентацій, моделювання ділових ситуацій.

Отже, вища професійна освіта має широкі можливості для реалізації організаційно-педагогічної функції у системі формування професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю.

Морально-виховна функція вищої професійної освіти у формуванні професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю полягає у визначенні ставлення до основних аспектів ділової комунікації з позиції її культурологічного та соціального змісту. Перед вищою професійною освітою постають завдання щодо формування у майбутніх фахівців економічного профілю системи морально-духовних цінностей, які визначатимуть професійні пріоритети. Важливість морально-виховної функції полягає в тому, що майбутні фахівці економічного профілю повинні мати такі світоглядно-ціннісні настанови, які б допомагали їм правильно визначати зміст економічної діяльності, її цілі і прогнозувати результати.

М. Бердяєв зазначав, що “...особистість є категорією аксіологічною, оціночною. Особистість не може мислити ні біологічно, ні психологічно, ні соціологічно. Особистість – духовна і передбачає існування світу. Цінність особистості є вищою ієрархічною цінністю у світі, цінністю духовного порядку” [10, с. 62].

Морально-виховна функція вищої професійної освіти свідчить про необхідність урахування науково-педагогічним складом особливостей кожного студента, можливостей щодо сприймання й осмислення ціннісно-світоглядних настанов, вияву сфери інтересів, власних професійних орієнтацій. Майбутні фахівці економічного профілю повинні мати сформовані ціннісні орієнтири щодо культури ділового спілкування, ділових відносин, норм поведінки. Морально-виховна функція вищої професійної освіти передбачає засвоєння правил, принципів і норм поведінки фахівців економічного профілю. Вона містить адекватну оцінку поведінки інших, її соціально-етичного контексту. Рівень моральної вихованості майбутніх фахівців економічного профілю визначається виявами почуттів, реакцій на життєві та ділові ситуації.

Необхідність спрямування навчально-виховної діяльності на вияв і реалізацію моральної природи та світоглядно-ціннісних орієнтацій людини обґрунтовано в роботах багатьох сучасних дослідників. Вирішення цих питань стає можливим шляхом усвідомлення майбутніми фахівцями економічного профілю важливості світоглядно-ціннісних настанов, освоєння знань, умінь і навичок культурологічного змісту та закріплення адекватних нормам моралі ціннісних орієнтацій, поглядів і переконань.

На думку В. Терентьєва, ціннісні настанови в економічній сфері – це свідомий вибір системи ідей, вони мають особливе значення та прийняті в якості спрямовуючих передумов, на основі яких фахівці економічного профілю здійснюють свою професійну діяльність [11].

Професійні цінності фахівців економічного профілю необхідно розглядати як орієнтири професійної діяльності. Важливим показником є система таких настанов, як настанова на співробітництво, готовність до діалогічної взаємодії, відкритість і щирість у взаємодії.

Отже, морально-виховна функція вищої професійної освіти покликана підносити майбутніх фахівців економічного профілю до високих стандартів людяності, безкорисності та самовіддачі.

Науково-пошукова функція вищої школи пов'язана із залученням студентів до науково-дослідної, пошукової діяльності, яка спрямована на збереження, розвиток і збагачення цінностей у системі морально-ділової культури. Вища професійна освіта покликана активно спонукати студентську молодь до творчого освоєння матеріальних та духовних здобутків, надавати навчально-виховному процесу креативного характеру.

Як зазначає М. Кісіль, якісна освіта нашого часу – це освітлення духу і розуму людини, просвітлення та пробудження того ще незайманого потенціалу творчості і мудрості, який може виявитись разом із відродженням гуманності. Висока якість сучасної професійної освіти обтяжена інноваційною або творчою діяльністю. Якщо ж випускники сучасних вищих навчальних закладів не виявляють такої діяльності, то освіта є неякісною [12, с. 142].

Науково-пошукова діяльність постає формою організації виховання у вищому навчальному закладі у тому разі, коли вона спрямована фахівцями у напрямку розкриття змісту конкретної проблеми, пошуку фактів для підтвердження того чи іншого наукового явища, обґрунтування здобутої інформації та сприяє розвитку стриманості, наполегливості, активності, комунікабельності тощо. Зміни у суспільному житті і свідомості вимагають від педагогів визначити нову мету навчання та виховання – розвиток інноваційної особистості, здатної до життєтворчості і самореалізації.

О. Романовський підкреслює, що важливим завданням практичної підготовки майбутнього керівника стає формування та закріплення вміння оперативно й адекватно реагувати на несподівані складні ситуації, які часто виникають в умовах інформаційної невизначеності і неповноти [13, с. 29].

Професійна підготовка повинна навчити фахівців орієнтуватись у потоці інформації. Важливо при цьому домагатися організації процесу професіоналізації людини як взаємодії з відкритим інтелектуальним середовищем.

Психолого-комунікативна функція вищої школи пов'язана з реалізацією взаємозв'язку між викладачами та студентами з метою обміну думками,

поглядами, почуттями, ціннісними позиціями з питань культури морально-ділових відносин, конкретних суспільних, правових понять. Від якості спілкування залежить ефективність засвоєння знань, а від способу спілкування – психологічний стан студентів, що впливає на кінцевий результат освітнього процесу. Мовна компетентність фахівців економічного профілю фіксує цінність професійної діяльності як одного із шляхів особистісної самореалізації і саморозвитку. Ця функція покликана забезпечувати своєчасний та систематичний розвиток студентів, мотивів їх поведінки і діяльності з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей, створення умов для саморозвитку і самовиховання. Тому необхідно забезпечити відкрите спілкування та взаємодію зі студентами для того, щоб складні і неоднозначні питання професійного життя отримували діалектичне осмислення з урахуванням поглядів та позицій, що набули актуального характеру.

Отже, перед вищою професійною школою постає важливе завдання – забезпечити усвідомлення і сприйняття майбутніми фахівцями економічного профілю засад бізнес-етики та соціально-відповідальної поведінки.

Висновки. На основі аналізу змісту професійної підготовки нами було визначено функції професійної освіти у формуванні професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю. Зазначені вище положення надають можливість констатувати, що у процесі професійної підготовки майбутні фахівці економічного профілю мають можливість здобути знання і досвід щодо ділової комунікації, проте реалізація зазначених функцій потребує окремих коректив змісту професійної підготовки.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Доцільним напрямком подальших розвідок є визначення основних завдань вищої професійної освіти у формуванні професійної мовної компетентності майбутніх фахівців економічного профілю, розробка методичних рекомендацій науково-педагогічному складу вищих навчальних закладів щодо формування професійної мовної компетентності відповідно до визначених завдань та функцій.

Список використаної літератури

1. Коржуев, А. В. Традиции и инновации в высшем профессиональном образовании / А. В. Коржуев. – М. : МГУ, 2003. – 300 с.
2. Мадзігон, В. Реформи освіти у руслі Болонського процесу та управління якістю безперервної освіти / В. Мадзігон, М. Вачевський // Вища школа. – 2011. – № 3. – С. 19–26.
3. Вієвська, М. Формування мотивації фахівця до безперервної професійної освіти / М. Вієвська, Л. Красовська // Вища школа. – 2011. – № 1. – С. 75–82.
4. Кондрашова, Л. Емоційна домінанта підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності / Л. Кондрашова // Рідна школа. – 2010. – № 7–8. – С. 14–19.
5. Шеманов, А. Ю. Проблема единства культурології с позиции философа / А. Ю. Шеманов // Философские науки. – 2000. – № 1. – С. 7–11.
6. Вачевський, М. В. Маркетинг. Формування професійної компетенції : [підруч. для вищ. навч. закл.] / Мирон Васильович Вачевський. – К. : Професіонал, 2005. – 510 с.
7. Бутенко, В. Г. Формування естетичного світогляду молоді в умовах освітньо-культурного середовища школи (з досвіду В. О. Сухомлинського) / В. Г. Бутенко // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2009. – Вип. 53. – С. 132–134.
8. Бурдейна, Л. І. Формування моральної культури студентів вищих навчальних закладів торговельно-економічного профілю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 “Теорія та методика виховання” / Л. І. Бурдейна. – Тернопіль, 2005. – 20 с.
9. Заставнюк, О. Педагогічні умови формування професійно-етичної культури майбутніх менеджерів організацій / О. Заставнюк // Гуманіт. вісник : [зб.]. – Пер.-Хмельн., 2005. – Спец. вип. : Педагогіка. Вища освіта України і Болонський процес. Секція 1. – С. 126–132.
10. Бердяев, Н. А. О назначении человека / Николай Александрович Бердяев. – М. : Республика, 1993. – 193 с.
11. Терентьев, В. К. Истины управления: взгляд на основы менеджмента / В. К. Терентьев. – М. : Сентябрь, 2002. – № 3. – С. 41.

12. Кісіль, М. В. Креативність і прагматизм для сучасної освіти / М. В. Кісіль // Вісник Дніпропетровського університету. Серія “Філософія, соціологія, політологія”. – Д. : ДНУ, 2008. – Вип. 17. – С. 140–144.

13. Романовский, А. Г. Нравственно-этическая подготовка руководителя : [метод. пос. для студ. инж. и экон. спец-й] / Александр Георгиевич Романовский. – Х. : ХГПУ, 2000. – 26 с.

Рецензент: кандидат педагогічних наук, доцент Балашова Ю. В.

Стаття надійшла до редакції 29.04.2013.

Рудницкая Е. В. Функции профессионального образования относительно формирования профессиональной языковой компетентности будущих специалистов экономического профиля

Актуализирована проблема формирования профессиональной языковой компетентности специалистов экономического профиля в соответствии с социально-экономическими трансформациями хозяйственной системы. Проведен анализ взглядов современных педагогов, психологов и экономистов на особенности формирования языковой компетентности специалистов экономического профиля. Определены особенности педагогического инструментария формирования профессиональной языковой компетентности специалистов экономического профиля. На основе анализа содержания профессиональной подготовки определены основные задачи профессионального образования по формированию профессиональной языковой компетентности будущих специалистов экономического профиля.

Ключевые слова: языковая компетентность, специалисты экономического профиля.

Rudnytska K. V. Functions of professional education in the process of formation of professional language competence of future economics specialists

The problem of professional communicative competence of economics specialists according to social and economic transformations of economic system is highlighted in the article. The analysis of views of pedagogues, psychologists and economists on the peculiarities of communicative competence formation is conducted in the article. The peculiarities of complex of pedagogical instruments of formation of professional language competence of future economics specialists are defined. On the basis of the content of professional training the main tasks of professional communicative competence of future economists are defined.

Key words: language competence, economics specialists.